

На вирішення цих та інших проблем стосовно реформування органів внутрішніх справ України і будуть спрямовані подальші розробки автора.

Список літератури: 1. Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ: постановва Кабінету Міністрів України №341 від 14 квітня 1997 року // Офіційний вісник України.1997. число 16. Кол нормативного акта 582/1997. 2. Про утворення місцевої міліції: указ Президента України // Урядовий кур'єр. 2001. 25 січня. 3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України// Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст.170. 4. Про міліцію: Закон України// Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. №4. Ст.20; Відомості Верховної Ради України. 1992. №36. Ст.526.

Надійшла до редколегії 10.08.2001

*А.С. Тяпкін, головний редактор
Нац. ун-ту внутр. справ,
нач. редакційно-видавничого відділу*

*Чехунов Д.Н., ад'юнкт
Нац. юрид. академії
ім. Ярослава Мудрого*

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 176 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
«ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ»**

З прийняттям нового Кримінального кодексу України набуває актуальності визначення кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 176. Ця стаття тлумачить таким чином *порушення авторського права і суміжних прав*: 1. Незаконне відтворення, розповсюдження творів, науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, а також інше використання чужих творів, комп'ютерних програм і баз даних, об'єктів суміжних прав без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права, якщо ці дії завдали матеріальної шкоди у великому розмірі. 2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища щодо підлеглої особи [1].

Авторське право, як частина національного цивільного законодавства, регулює відносини щодо використання творів у галузі науки, літератури і мистецтва [2]. У цих відносинах беруть участь, з одного боку:

– *автори* творів – фізичні особи, творчою працею яких створено твір. Автором вважається особа, зазначена як автор на примірнику обнародованого твору, на рукописі або на оригіналі твору мистецтва, якщо в судовому порядку не буде введено інше (ст. 11);

– *співавтори* – особи, спільною творчою працею яких створено твір. Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними.

Право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою всім співавторам. Один співавтор не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. У разі порушення спільного авторського права кожний співавтор може доводити своє право в судовому порядку. Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді не передбачається інше (ст.12);

– *спадкоємці* (майнові права авторів переходять у спадщину. Не переходять у спадщину особисті (немайнові) права автора. Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора (ст.25):

– *правонаступники* (ст.26), та *інші володільці авторського права* (ст.27-29), а з іншої – ті фізичні та юридичні особи (організації), що зацікавлені за родом своїх бізнесових занять і таких, що мають за мету отримання прибутку за використання творів – видавництва, редакції, кіно- та телестудії, радіостанції, театри, концертні установи, рекламні агенції, фірми звукозапису та багато ін.

Суміжні права – схожі з авторським правом, але це права, які мають свої властивості – 1) це права виконавців на їх (своє, творче) виконання авторських творів, 2) права виробників фонограм на їх (свої) фонограми та 3) права установ мовлення на їх радіо або телевізійні програми. Тобто, суміжні права у вузькому сенсі – це права таких суб`єктів, які сприяють розповсюдженню авторських творів у такій оригінальній, творчій спосіб та формі, що набуває певних рис самостійного авторського твору.

Законодавство про авторське право та суміжні права є частиною галузі законодавства, що регулює відносини інтелектуальної власності. У широкому сенсі інтелектуальна власність – це закріплені законом права, які виникають як підсумок інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній та художній галузях. Так, у Конвенції, якою було засновано Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), укладеній у Стокгольмі 14 липня 1967 року (ст. 2 vii), наголошується, що інтелектуальна власність вміщує права, які стосуються: 1) літературних, художніх та наукових творів; 2) виступів виконавців, фонограм та програм ефірного мовлення; 3) винаходів в усіх галузях людської діяльності; 4) наукових відкриттів; 5) виробничих зразків; 6) товарних знаків, знаків обслуговування і торгових назв та позначок; 7) припинення несумлінної конкуренції та усіх інших прав, які є підсумком інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній або художній галузях [3].

Треба розрізняти майнові права автора та особисті немайнові його права, які у сукупності і утворюють цей феномен – авторське право. Оскільки авторське право і право власності на матеріальний об`єкт, в якому виражено твір, не залежать одне від одного, відчуження матеріального об`єкта, в якому виражено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки.

За цивільним правом автору належать такі *особисті* (немайнові) права: 1) вимагати визнання свого авторства, згадування його імені у зв'язку з ви-

користанням твору, якщо це практично можливо; 2) забороняти згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; 3) вибирати псевдонім (вигадане ім'я) у зв'язку з використанням твору; 4) протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора; 5) на обнародування твору [2, ст.13].

Автору або іншій особі, яка має авторське право, належать виключні (майнові) права на використання твору в будь-якій формі і будь-яким способом. Їм належить виключне право дозволяти або забороняти: 1) відтворення творів; 2) публічне виконання і публічне сповіщення творів; 3) публічний показ; 4) будь-яке повторне публічне сповіщення в ефірі чи по проводах вже переданих в ефір творів, якщо воно здійснюється іншою організацією; 5) переклади творів; 6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів; 7) розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здачі в найом чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору; 8) здача в найом після першого продажу, відчуження іншим способом примірників аудіовізуальних творів, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі або у формі, яку читає машина; 9) імпорт примірників творів. Цей перелік не є вичерпним.

Виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва включають у себе і право участі у практичній реалізації проєктів цих творів.

Автор має право дозволяти або забороняти використовувати свій твір й іншими способами. Особа, яка має авторське право, вправі вимагати виплати винагороди за будь-яке використання її твору. Розмір і порядок обчислення авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі, а також у договорах, що укладаються організаціями, які управляють майновими правами авторів на колективній основі, з користувачами.

Обмеження майнових прав здійснюються за умови, що вони не завдаватимуть шкоди нормальному використанню твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора [2, ст.14].

Кримінальне покарання за порушення авторського права та суміжних прав настає за такі *незаконні* (неурегульовані, неузгоджені) дії, як 1. **Відтворення, розповсюдження** творів, виконань, фонограм і програм мовлення, їх незаконне **тиражування та розповсюдження**, а також інше використання чужих творів, якщо ці дії завдали матеріальної шкоди у великому розмірі. 2. Ті самі дії, якщо вони вчинені **повторно** або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені **службовою особою** з використанням службового становища щодо підлеглої особи [1, ст.176].

Відтворення – виготовлення одного або більше примірників твору або фонограми в будь-якій матеріальній формі, в тому числі у звуко- і відеозапису, а також запис твору або фонограми для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (включаючи цифрову), оптичній або іншій формі, яку читає машина. Примірник – це результат будь-якого відтворення твору.

Розповсюдження – це випуск до цивільного обігу примірників (їх продаж або прокат) об'єктів кримінального посягання, їх *опублікування* (випуск твору в світ) – випуск в обіг примірників твору чи фонограми за згодою автора або іншої особи, яким належать авторське право та суміжні права, у кількості, що задовольняє розумні потреби публіки шляхом продажу, здачі в найом, публічного прокату або шляхом іншої передачі права власності чи права володіння примірником твору або фонограми. Під опублікуванням розуміється також надання доступу до твору, фонограми через електронні системи інформації; публічне виконання – подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і провідів (за винятком передачі в ефір чи по проводах) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той же час або в різних місцях і в різний час; *публічний показ* – будь-яка демонстрація оригіналу або примірника творів, виконань, передач організацій мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по проводах) або за допомогою інших пристроїв чи провідів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї чи близьких знайомих сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той же час або в різних місцях і в різний час. Публічний показ аудіовізуального твору означає демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору без дотримання їх послідовності; *публічне сповіщення* (сповіщення для загального відома) – така передача в ефір чи по проводах зображень і (або) звуків творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення, коли зазначені зображення чи звуки можуть бути сприйняті особами, які не належать до звичайного кола сім'ї чи близьких знайомих сім'ї, у місцях, віддаленість яких від місця початку передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути сприйняті у вказаному місці або місцях, незалежно від того, чи можуть зазначені особи приймати зображення чи звуки в одному місці і в один і той же час або в різних місцях і в різний час. Розповсюджувати можна тільки ті твори, що зафіксовані на матеріальному носії. Розповсюдження можливе за наявності певної кількості копій твору.

Тиражування – те, що і відтворення, але в певній кількості примірників, тиражем.

Під *іншим використанням* слід розуміти незаконні використання твору в будь-якій формі і будь-яким способом – публічне виконання і публічне сповіщення творів; публічний показ; будь-яке повторне публічне сповіщення в ефірі чи по проводах вже переданих в ефір творів, якщо воно здійснюється іншою організацією; переклади творів; переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів; розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здачі в найом чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору; здача в найом після першого продажу, відчуження іншим способом примірників аудіовізуальних творів.

музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі або у формі, яку читає машина: імпорт примірників творів. Цей перелік не є вичерпним.

Повторні дії складають кваліфікований склад злочину і означають вчинення двох або більше злочинів, передбачених цією статтею або її частиною. Якщо злочин продовжуваний, такий, що складається з двох або більше тождесних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром, повторність відсутня. Повторність відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, або якщо судимість за цей злочин було погашено або знято. Тобто ми повинні розуміти повторним відтворення, розповсюдження, тиражування або інше незаконне використання *різних* охоронюваних об'єктів (предметів).

Виходячи зі сталого визначення *об'єкта* кримінальних посягань як суспільних відносин, проти яких направлені злочини [4, с.108; 5, с.74; 6], треба зауважити те, що у визначенні предмета злочинних посягань цієї одностайності немає. Вчені-філософи під предметом розуміють окрему частину, одиницю існуючого, все те, що може перебувати у відносинах чи мати яку-небудь властивість. В. Гордон цих понять не розділяє [7, с.56]. Як елемент об'єкта посягання, впливаючи на який злочинець порушує суспільні відносини визначають його М.О. Беляев та С.О. Фролов [8, с.122]. М.І. Коржанський визначає предмет злочину як конкретний матеріальний об'єкт [9, с.134]. С і інші думки з цього приводу. Так, В.Б. Жарченко зазначає, що безпосередній об'єкт авторських прав – суспільні відносини, які існують між автором та володільцем авторського права й усіма іншими особами (суб'єктами) щодо реалізації виключного майнового права дозволяти або забороняти яке-небудь використання твору в галузі науки, літератури та мистецтва [10, с.79]. Він же визначає і предмет відносин авторського права – комплекс ідей та образів, які є підсумком творчої діяльності, і який визначається в утворенні системи понять (наукова творчість), або в системі образів (художня творчість) та виражений в певній об'єктивній формі на матеріальному носії [10, с.78].

Резюмуючи наведене вище, ми пропонуємо розглядати такий ланцюжок: *родовий об'єкт* авторського права – відносини щодо використання інтелектуальної власності взагалі; *безпосередній* – відносини, які виникають між автором й усіма іншими суб'єктами щодо реалізації виключного майнового права на використання наукових, літературних та мистецьких творів (за законом України «Про авторське право і суміжні права»), що охороняє особисті (немайнові) і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва (авторське право), і права виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення (суміжні права). І, нарешті, *предметом* охорони виступають конкретні матеріальні об'єкти у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме: 1) літературні письмові твори белетристичного, наукового, технічного або практичного характеру (книги, брошури, статті, комп'ютерні програми тощо); 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) музичні твори з текстом і без тексту; 4) драматичні, музично-драматичні твори, пан-

томіми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу; 5) аудіовізуальні твори; 6) скульптури, картини, малюнки, гравюри, літографії та інші твори образотворчого мистецтва; 7) твори архітектури; 8) фотографії; 9) твори прикладного мистецтва, якщо вони не охороняються спеціальним законом про промислову власність; 10) ілюстрації, карти, плани, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, архітектури та інших галузей науки; 11) сценічні обробки творів, зазначених у підпункті 1 пункту 1 цієї статті, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; 12) похідні твори; 13) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, включаючи бази даних, інші складові твори за умови, що вони є результатом творчої праці по добору, координації або упорядкуванню змісту без заподіяння шкоди охороні творів, що входять до них; 14) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів кінематографії; 15) інші твори. Підлягають охороні як обнародовані, так і необнародовані твори в галузі науки, літератури і мистецтва, незалежно від їх призначення, жанру, достоїнства, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо), а також способу відтворення, виражені в усній, письмовій чи будь-якій іншій формі [2, ст.5].

Кримінальне порушення авторського права і суміжних прав припускає наявність *прямого умислу* – винна особа усвідомлює, що привласнює те, що їй не належить, або самочинно, супротив волі автора (співавтора, спадкоємця, особі, якій належать авторські чи суміжні права) відтворює, розповсюджує, тиражує чужі твори і навіть намагається це зробити.

Мотив і ціль не грають особливої ролі у кваліфікації цього злочину, але вочевидь, що вони переважно корисливі. Але до цього може спонукати і помета, кар'єризм, маріославство або інша особиста зацікавленість.

Наслідками кримінального порушення авторського права і суміжних прав мають бути економічні збитки, матеріальна шкода у великих або особливо великих розмірах володільців авторських прав. Під великим розміром матеріальної шкоди законодавець розуміє таку, якщо вартість виготовленої контрафактної продукції або сума отриманого доходу в результаті скоєння, описуваних діянь у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (від 1700 до 16999.99 гривень), а завданою в особливо великому розмірі – якщо їх вартість або сума доходу у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (від 17000 гривень і вище).

Суб'єктом цього злочину може бути як приватна особа, навіть один із співавторів за умови неузгодженості своїх дій, так і службова, яка використала своє службове становище у відношенні до особи їй підлеглої – як кваліфікуюча ознака. *Службовою особою* (ст.364 КК України) визнається особа, яка постійно чи тимчасово здійснює функції представника влади, а також обіймає постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконує такі обов'язки за спеціальним повноваженням. У даному випадку потрі-

бно, щоб володілець авторського права був підлеглим стосовно до порушника авторського права – службовця. Службовою особою також може бути іноземець, особа без громадянства, яка виконує названі вище обов'язки.

Список літератури: 1. Кримінальний кодекс України. К., 2001. 2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Ст. 5. Відомості Верховної Ради. 1994. N 13. Ст.64. 3. Международное бюро ВОИС. WIPO, s Development Cooperation Activites. WIPO/CNR/ABU/93/9. 4. Советское уголовное право. Общая часть. М., 1977. 5. Уголовное право УССР. Общая часть. К., 1984. 6. Таший В.Я. Объект и предмет преступления. Х., 1985. 7. Гордон М.В. Советское авторское право. М., 1955. 8. Советское уголовное право. Общая часть. М., 1977. 9. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Частина Загальна. К., 1996. 10. Харченко В.Б. Уголовно-правовая охрана авторского права и смежных прав. Дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1996.

Надійшла до редакції 20.08.2001

*П.Я. Мінка, доцент Дніпропетровського
юрид ін-ту МВС України*

СПЕЦІАЛЬНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ РОЗКРАДАНЬ ВАНТАЖІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Основна функція транспортної системи України полягає у забезпеченні неухильного виконання державного плану перевезень, безпеки руху транспортних засобів, доцільності їх використання, своєчасності доставки та схопності вантажів, культури обслуговування пасажирів.

Криміногенна ситуація у сфері вантажних перевезень на залізницях держави, незважаючи на вжиті в 2000 р. заходи щодо її попередження, залишається складною. Так, за означений рік залізничними станціями складено 31 896 комерційних актів на не збережені під час перевезень вантажі, (на 24 %, менше ніж за 1999 р.). Для розслідування до органів внутрішніх справ на транспорті направлено 1704 акти на незбережені вантажі з ознаками крадіжок (5 % від загальної кількості). На підставі матеріалів направлених комерційних актів порушено 654 кримінальні справи за фактами крадіжок вантажів.

У сфері вантажних перевезень Укрзалізниці зареєстровано 345 злочинів, а показник їхньої розкриваності знизився порівняно з попереднім роком, з 86 % до 85 %.

Найбільшу кількість тяжких злочинів скоєно на Придніпровській (114) та Одеській (100) залізницях. У цілому на залізницях держави рівень зареєстрованих розкрадань вантажів в особливо великих розмірах зріс на 80 %, тоді як показник їх розкриваності становив лише 43 %. Найбільша частка зазначених злочинів припадає на Одеську залізницю (16, або 45 %).

Продовжує погіршуватися ситуація щодо групової злочинності. За 2000 р., порівняно з попереднім, злочинних груп було виявлено на 33 % більше (570 проти 428), з них за участю залізничників – 107.

Найгірша обстановка щодо розкрадань вантажів, скоєних злочинними угрупованнями, спостерігається на Донецькій (161) та Придніпровській (151) залізницях. Найбільше злочинних груп, до складу яких входили залізничники, виявлена на Одеській (31) та Південно-Західній (21) залізницях. В цілому в